

A munkaszolgálat megszervezése

A munkaszolgálat általános elveit és megszervezésének részleteit a minisztertanács 5070/1939. M. E. sz. rendelete tartalmazta. A rendeletet Teleki miniszterelnök május 12-én ellenjegyezte.¹⁶ Az 1939. évi II. tc. 230. paragrafusára hivatkozva a rendelet a munkaszolgálat elsőrendű célját a következőkben jelölte meg:

- a munkaszolgálatra behívott fiatalok kiképzése vagy átképzése, összhangban képességeikkel;
- úgy kell őket felhasználni, hogy kielégítsék a haderő igényeit, és elvégezzék a védelmi munkálatokat;
- a minisztérium beleegyezésével bármely más közhasznú munkára igénybe vehetők.

A rendelet a sorozóirodákat hatalmazta fel, hogy eldöntsék, ki alkalmas fegyveres szolgálatra, ki küldendő munkaszolgálatra, illetve ki mentendő fel mindkettő alól. Akiket munkaszolgálatra soroznak be, különleges munkatáborokba kerülnek, de három hónapnál nem hosszabb időre, s „katonailag szervezett munkasalakulatokban” szolgálnak. A táborok számáról, jellegéről, belső szervezetéről és ellátásáról a honvédelmi miniszter dönt, s az ő joghatósága alá tartozik (az illető hadosztály parancsnoksága révén) minden olyan kérdés, amely a vezénylettel, a fegyelemmel, a kiképzéssel és a konkrét szervezőmunkával függ össze. A miniszter gyakorolja a tábornok fölött a legfőbb parancsnokságot a Közérdekű Munkaszolgálat Országos Felügyelője (KMOF) révén. Ez utóbbit a hadsereg főtisztjei közül a miniszter javaslatára az államfő nevezi ki.¹⁷

A munkaszolgálat 1939. július 1-jei hatállyal lépett életbe. Legelőször az 1916-ban születettek korosztályát hívták be, közülük is azokat, akiket fegyveres szolgálatra alkalmatlannak minősítettek. A munkaszolgálat működését tekintve nem sokban különbözött a honvédségtől. A munkaszolgálatosoknak¹⁸ a helyi kiegészítő parancsnokságokon kellett jelentkezniük. A szokásos vizsgálat és minősítés után megkapták beosztásukat a közérdekű munkaszolgálatos-zászlóaljok valamelyikébe, és be kellett vonulniuk a kijelölt táborokba. A zászlóaljakat az akkor működő nyolc hadtest között osztották szét, és a hadtestparancsnokság alá rendelték. Az embereket 200–250 fős századokba sorolták, a századok szakaszokra osztottak. A szakaszok rendszerint rajokból álltak. A századokat rendeltetésük szerint csoportosították, és a zászlóalj közvetlen irányítása alá kerültek. A munkaszolgálatosok „szabványfegyvere” nem puska volt, hanem lapát és rohamásó.